

УДК 336

А. О. Тимошенко,
к. е. н., доцент кафедри фінансів та банківської справи,
ПВНЗ "Європейський університет, м. Київ

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ — ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

A. Timoshenko,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance and Banking,
PHEE "European University", Kiev

FINANCIAL DECENTRALIZATION IS ONE OF THE COMPONENTS FOR THE UKRAINE FISCAL POLICY MODERNIZATION

Обґрунтовано, що фінансова децентралізація — одна із складових модернізації фінансової політики України. В статті розглянуто чинники, що сприяли рішенню уряду стосовно модифікації системи державних фінансів. Доведено, що непрофесійність при розробці заходів з управління державним боргом (виплати державою відсоткових доходів кредиторам і погашення позик, зміни умов уже випущених позик, визначення умов і випуску нових позик) призвела до збільшення державного і гарантованого державою боргу. Обґрунтовано, що майже закрита інформація про стан та тенденції надходження та витрачання державних фінансів, призводить до асиметричної інформації про державні фінансові ресурси і необ'єктивність аналізу ситуації, що пояснює стан управління державними фінансами та складання їх прогнозних показників. Окреслено, що невиконання запланованих показників наповнення казни держави і витрачання державою фінансових ресурсів на соціальні потреби суспільства призводить до проблем з економічним розвитком галузей, регіонів і країни в цілому. Розглянуто порядок обрахунку коштів, що направляються місцевим бюджетам. Означено, що нововведення децентралізації полягають також у тому, що кошти субвенцій, що залишаються невикористаними на кінець бюджетного року, не повертаються до державного бюджету і можуть використовуватися для модернізації матеріальної і технічної бази установ медицини і освіти.

In the paper it has been considered the factors that contributed to the government's decision regarding the modification of the public finance system. It is argued that financial decentralization is one of the components for the modernization of Ukraine's fiscal policy. It has been proved that the lack of professionalism in the development of measures for managing public debt (payment by the state of interest-related incomes to creditors and repayment of loans, changes in terms of loans already issued, determination of conditions and issuance of new loans) led to an increase in state debt and publicly guaranteed debt. It is substantiated that almost closed information about the position and trends of revenues and expenditures of public finances leads to asymmetric information about the state financial resources and the bias of the situation analysis, explains the state of public finance management and the compilation of their projected indicators. It is determined that failure to meet the planned indicators of filling the state treasury and spending the state financial resources on the social needs leads to problems with the economic development of industries, regions and the country as a whole. The order of calculation of the means directed to local budgets is considered. It is noted that the innovations of decentralization are also concluded in the fact that the funds of subventions remain unused at the end of the budget of the year, not need to be returned to the state budget and can be used for the modernization of the material and technical base of medical and educational institutions.

Ключові слова: фінансова децентралізація, види міжбюджетних трансфертів, субвенції, дотації, базова дотація, реверсна дотація, фінансова політика.

Key words: financial decentralization, types of interbudgetary transfers, subventions, subsidies, basic subsidies, reverse subsidies, fiscal policy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Статус незалежності приніс Україні не тільки позитивні результати, а і негативні, які полягали у втраті міжрегіональних виробничих і економічних зв'язків з господарюючими суб'єктами пострадянських і постсоці-

лістичних країн. Останнє призвело до фінансової кризи: руйнації фінансової системи, що вимагало змін до підходів стосовно наповнення бюджету країни і розподілу видатків для задоволення соціальних потреб населення. Тобто виправлення цієї ситуації було можливо через модифікацію фінансової політики, один із елементів якої — запровадження фінансової децентралізації.

Таблиця 1. Тенденції державного та гарантованого державою боргу України за період 2010—2016 рр., млрд грн.

Показники	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р. (станом на 31.08)
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу	515,5	584,79	1100,83	1572,18	1708,18
%	100	100	100	100	100
Державний борг	399,22	480,22	947,03	1334,27	1467,14
% державного боргу до загальної суми	77,4	82,1	86,0	84,9	85,9
Внутрішній державний борг	190,30	256,96	461,00	508,00	553,62
% внутрішнього державного боргу до державного та гарантованого державою боргу	36,9	43,9	41,9	46,1	32,4
Зовнішній державний борг	208,92	223,26	486,03	826,27	913,52
% зовнішнього державного боргу до державного та гарантованого державою боргу	40,5	43,3	44,2	52,6	53,5
% зовнішнього державного боргу до державного боргу	52,3	46,5	51,3	61,8	62,3
Гарантований державний борг	116,29	104,57	153,80	237,91	241,04
% гарантованого державного боргу до державного та гарантованого державою боргу	22,5	17,9	14,0	15,1	14,1
% гарантованого державного боргу до державного боргу	29,1	21,8	16,2	17,8	16,4
Внутрішній гарантований державний борг	16,21	27,13	27,86	21,46	19,70
% внутрішнього гарантованого державного боргу до державного та гарантованого державою боргу	3,1	5,3	2,5	1,4	1,2
Зовнішній гарантований державний борг	100,8	77,44	125,94	216,45	221,34
% зовнішнього гарантованого державного боргу до державного та гарантованого державою боргу	19,6	13,2	11,4	13,8	13,0

Джерело: складено за даними [1, с. 7].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Підходи до формування ефективної фіскальної політики розглядали у своїх дослідженнях Андрущенко В.Л., Гудзь О.Є., Мельник В.М., Опарін В.М., Прокопенко Н.С., Тропіна В.Б., Федосов В.М., Чуркіна І.Є. та інші. Поряд з цим, питання впровадження фінансової децентралізації і наслідки від нього вимагають більш широкого розгляду.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є з'ясування сутності фіскальної децентралізації, її видів, окреслення порядку обрахунку коштів, що направляються до місцевих бюджетів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Вітчизняні проблеми становлення державності полягають і у високому рівні інфляції, звідси нестабільність економічної і фінансової системи, що спонукало уряд до вибудови української моделі бюджетної і податкової системи.

Чинники, що сприяли рішенню уряду стосовно модифікації системи державних фінансів, пов'язані з тим, що кошти, які виділялися з державного бюджету на потреби суспільства не вирішували проблем певного періоду. Більше 90% захищених статей державного бюджету (2009 р.) не давали можливості швидко і предметно реагувати на виклики того дня. Постійні зовнішні та внутрішні фінансові кризи викликали необхідність збільшувати доходи в бюджет, що вимагало змін системи оподаткування і некоректність при плануванні доходів і видатків бюджету, а також непрофесійність при розробці заходів з управління державним боргом (виплати державою відсоткових доходів кредиторам і погашення позик, зміни умов уже випущених позик, визначення умов і випуску нових позик). Тенденції державного та гарантованого державою боргу України за період 2010—2016 рр., млрд грн. представлено в таблиці 1.

Аналіз вищезначених результатів свідчать про неефективне управління державним боргом: велика частка зовнішнього боргу до загальної суми державного боргу з 52% до 62% (з 2012 р. по 2016 р. включно), що призвело до досить частих і значних валютних коливань; частка гарантованого державного боргу до державного боргу складала з 29,1% до 16,4%. Останнє свідчить про ризикову ситуацію з поверненням коштів, які запозичувалися під урядові гарантії.

У свою чергу, закрита інформація про стан і тенденції надходження та витрачання державних фінансів, призводить до асиметричної інформації про державні

Таблиця 2. Програми економічних реформ "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава"

Мета програми:
необхідність створення системи управління державними фінансами, спрямованої на забезпечення стійкого економічного зростання й гарантованого виконання державою своїх соціальних зобов'язань за рахунок: 1) зниження рівня дефіциту й темпів зростання державного боргу; 2) підвищення ефективності й гнучкості фіскальних видатків; 3) оптимізації управління державними фінансами
Завдання, які необхідно виконати, що досягти мети, цієї програми:
<ul style="list-style-type: none"> - посилити фіскальну дисципліну; - поліпшити управління державним боргом; - підвищити ефективність капітальних видатків; - підвищити прозорість державних фінансів і розширити аналіз стану держсектору; - запровадити середньострокове планування й поліпшити фінансовий менеджмент держпідприємств; - здійснити комплементарні реформи в енергетиці, інфраструктурних секторах, сферах податкової й соціальної політики
Технології реалізації визначених завдань програми:
<p>1. Стабілізація дефіциту й державного боргу через:</p> <ul style="list-style-type: none"> - посилення фінансової й фіскальної дисципліни: прийняття законів про державні закупівлі та про державну допомогу підприємствам відповідно до стандартів ЄС і СОТ (Директиви 2004/18/ЄС і 89/668/ЄС [3]; оптимізацію кількості державних цільових і бюджетних програм; посилення фінансового контролю за цільовим і ефективним використанням бюджетних коштів; - прийняття Закону України «Про державний борг», що визначить основні терміни, принципи й механізми управління державним боргом та інструменти державних позичень. <p>2. Підвищення ефективності державних видатків шляхом:</p> <ul style="list-style-type: none"> - поліпшення якості капітального бюджетування: впровадження на рівні головних розпорядників бюджетних коштів середньострокових інвестиційних планів у межах граничних сум середньострокового бюджету з проектів, що пройшли процедуру оцінювання; інтеграція процесу формування інвестиційних проектів у загальний бюджетний процес та чіткий розподіл повноважень (підготовка й впровадження – розпорядник; оцінювання – Мінекономіки й Мінфін; відбір – Кабінет Міністрів); створення бази даних щодо стану активів державної форми власності й впливу нових інвестицій на цей стан; законодавче визначення критеріїв і принципів розподілу інвестиційних субвенцій; спрямування надпланових доходів й доходів від приватизації до Фонду майбутніх поколінь для фінансування пріоритетних інвестиційних проектів і соціальних реформ; створення методології та законодавчих засад оцінювання інвестиційних проектів (з урахуванням аналізу потенційних вигід і втрат); - підвищення прозорості державних фінансів: законодавче визначення понять «умовні зобов'язання», «суспільний сектор», «боргові зобов'язання суспільного сектору», «квазіфіскальні операції» (фіскальні операції, здійснювані реальним сектором і НБУ); визначення стандартів щомісячного оприлюднення інформації про стан виконання бюджету й позабюджетних фондів, зокрема в мережі Інтернет; розширення інформації, що подається під час прийняття бюджету й разом з річним звітом про його виконання: умовні зобов'язання, квазіфіскальні операції, стан державних фінансових активів і зобов'язань, нефінансових активів; впровадження антикорупційних механізмів. <p>3. Поліпшення управління державними фінансами через:</p> <ul style="list-style-type: none"> - запровадження середньострокового планування: прийняття змін до Бюджетного кодексу з метою законодавчого визначення принципів і методів середньострокового планування; ухвалення Закону України «Про державне прогнозування й стратегічне планування в Україні»; - комплексне використання програмно-цільового методу (ПЦМ) бюджетування для бюджетів усіх рівнів: внесення змін до Бюджетного кодексу з метою чіткого законодавчого визначення ПЦМ; запровадження системи моніторингу й оцінювання ефективності бюджетних програм; - приведення внутрішнього аудиту відповідно до стандартів ЄС; - запровадження інтегрованої комплексної системи управління державними фінансами, поліпшення відповідних інформаційних систем; - посилення ролі Міністерства фінансів щодо контролю за органами, які займаються доходами і видатками; - запровадження ефективного моніторингу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору; - здійснення інвентаризації об'єктів державної власності
Заплановані показники досягнення реалізації завдань програми:
<ul style="list-style-type: none"> - скорочення дефіциту бюджету сектору державного управління (без рекапіталізації) до цільових 5,3 % ВВП у 2010 р., надалі щорічно – не менш ніж на 1 % ВВП і доведення його рівня до 2 % ВВП у 2013–2014 рр.; - стабілізація державного боргу як частки ВВП на рівні не більше ніж 45 % до кінця 2013–2014 рр.; - збільшення частки капітальних видатків зведеного бюджету, принаймні до 4 % ВВП, у 2011 р., починаючи з 2012 р. – до 5 % ВВП

Джерело: систематизовано на основі джерел [2; 3].

фінансові ресурси і необ'єктивність аналізу ситуації, що не сприяє визначенню об'єктивного стану управління державними фінансами та складанню прогнозних показників і досягненню очікуваних результатів.

Невиконання запланованих показників наповнення касни держави і витрачання державою фінансових ресурсів на соціальні потреби суспільства, призводить до проблем з економічним розвитком галузей, регіонів і країни в цілому.

Вищевказані показники стану державного боргу виступили одним із елементів підґрунтя для розробки і впровадження Програми економічних реформ "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" [2].

Сутність програми, її мета, завдання, які необхідно виконати, щоб досягти окресленої мети цієї програми, технології реалізації визначених завдань програми представлено в таблиці 2.

Слід також доповнити заходи програми з активізації економічного розвитку сучасними механізмами уряду в цій частині — децентралізація бюджету. Ці бюджетні

новації полягають у розширенні можливостей місцевих органів влади, у зміні видів та технологій направлення міжбюджетних трансфертів. До 01.01.2015 р. існувала дотація вирівнювання, після реформи було впроваджено базову дотацію. Також кошти, що передаються до Держбюджету та місцевих бюджетів з інших бюджетів було замінено на реверсну дотацію. Порядок надання субвенцій та додаткових дотацій залишилися без змін [4].

З державного бюджету фінансуються обласні бюджети, бюджет м. Києва, бюджети міст обласного значення, районів, бюджети об'єднаних територіальних громад. Базова і реверсна дотація надається всім бюджетам, окрім бюджету м. Києва, освітня і медична субвенція направляється всім бюджетам, субвенція на підготовку робітничих кадрів та на забезпечення медичних заходів тільки обласним бюджетам і бюджету м. Києва [5].

Дотація має нецільовий характер і виділяється для покриття планових збитків (в основному підприємств державної та комунальної власності) або у разі перевищення витрат над доходами бюджету.

Таблиця 3. Види субвенцій в умовах реформи децентралізації

Види субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам	Місцеві ради можуть передбачати у відповідних бюджетах такі види субвенцій
<ul style="list-style-type: none"> - субвенції на здійснення державних програм соціального захисту; - субвенція на виконання інвестиційних проектів; - освітня субвенція; - субвенція на підготовку робітничих кадрів; - медична субвенція; - субвенція на забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру; - субвенція на фінансування заходів соціально-економічної компенсації ризику населення, яке проживає на території зони спостереження; - субвенція на проекти ліквідації підприємств вугільної і торфодобувної промисловості та утримання водовідливних комплексів у безпечному режимі на умовах співфінансування 	<ul style="list-style-type: none"> - субвенції на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування; - субвенції на виконання інвестиційних проектів, у тому числі на будівництво або реконструкцію об'єктів спільного користування; - інші субвенції

Як вже вище зазначалося, згідно з реформами децентралізації було введено нові види дотацій: базова та реверсна. Вони дають можливість горизонтального вирівнювання платоспроможності адміністративних територій. Сутність базової дотації полягає у передачі коштів з державного бюджету до місцевих бюджетів, а сутність реверсної дотації полягає у зворотньому направленні коштів. Варто зазначити, що базова дотація може надаватися бюджетам міст районного значення, селищам та сільським бюджетам лише у разі їх укрупнення (створення об'єднаних територіальних громад), що успішно вже виконано.

Також, згідно з новаціями міжбюджетних трансфертів, вирівнювання між бюджетами відбувається таким чином: нормативом вважається, якщо індекс податкоспроможності на одного мешканця адміністративної території складає $\pm 10\%$. У разі перевищення цього нормативного значення, 50% надлишкових коштів направляється до державного бюджету у вигляді реверсної дотації. В ситуації, коли нормативне значення індексу податкоспроможності не буде досягнуто, то з державного бюджету на погашення бюджету меншого рівня направляється тільки 80% суми дефіциту коштів.

Як вже зазначалося, реверсна дотація використовується для горизонтального вирівнювання фінансової спроможності місцевих бюджетів окремо за податком на доходи фізичних осіб та податком на прибуток. Інші податки реверсну дотацію не формують і їх кошти залишаються у місцевих бюджетах, до яких вони і були сплачені. Решта доходів місцевих бюджетів вирівнюванню не підлягають і залишаються у повному розпорядженні органів місцевої влади [6, с. 235].

Одним із видів міжбюджетних трансфертів виступають субвенції, які також зазнали певних змін. Сутність субвенцій полягає в тому, що вони направляються на виконання певної програми чи заходу за рішенням органу влади. В основному їх застосовують у якості інстру-

менту збалансування (регулювання) бюджетів. Кошти у вигляді субвенцій мають цільовий характер і направляються у нижчі бюджети з метою забезпечення мінімального значення соціальної захищеності населення територіальної громади, яка не в змозі досягти цього рівня власними силами через низький рівень економічного розвитку регіону. Фінансові ресурси у вигляді субвенцій можуть направлятися не тільки з державного бюджету місцевим бюджетам, а можуть перерозподілятися між місцевими бюджетами. Перелік субвенцій з впровадженням децентралізації представлено в таблиці 3.

Як видно, з вищезазначеного, при розробці реформи децентралізації досить багато уваги було приділено освіті, медицині через делегування фінансування видатків місцевим громадам самоврядування для цих установ. Це було зроблено з метою рівномірного направлення коштів на функціонування діяльності навчальних та оздоровчих закладів незалежно від їх місцезнаходження відносно адміністративної території.

Фінанси з державного бюджету будуть передаватися місцевим бюджетам за спеціальними формулами профільними міністерствами (до реформи цим питанням опікувалося Міністерство фінансів).

Поряд з цим, з вищезазначеними містерствами, в цій реформі задіяно і Міністерство соціальної політики, на якого покладено обов'язки контролю за виконанням програм держави стосовно соціального захисту населення (допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, надання пільг та субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, компенсацій) [7, с. 12].

Обсяги фінансових ресурсів, які будуть направлятися місцевим бюджетам, обраховуються в профільних міністерствах і при цьому суб'єкту міжбюджетних відносин поділяються на три категорії. Порядок обрахунку обсягів фінансових ресурсів суб'єктам міжбюджетних відносин за категоріями представлено в таблиці 4.

Таблиця 4. Порядок обрахунку коштів, що направляються місцевим бюджетам

I категорія суб'єктів міжбюджетних відносин
Індекс податкоспроможності (обсяг надходжень відповідного податку на одного мешканця до середнього значення по Україні) <i>більше 1,1</i> (за підрахунком Міністерства фінансів, під цю критерію підпадають 6 обласних бюджетів, 70 бюджетів міст обласного значення, 26 районних). <i>На них поширюватиметься дія реверсної дотації</i> - з бюджетів адміністративно-територіальних одиниць, які заробляють більше, ніж мають видатків, вилучаються тільки 50% додатково отриманого доходу, а не 100%, як було раніше. Решта коштів направляється на власний розвиток. Відповідно органи місцевого самоврядування будуть мати стимул до розвитку підприємництва та збільшення зайнятості населення в їхніх територіальних громадах
II категорія суб'єктів міжбюджетних відносин
Індекс податкоспроможності <i>0,9 - 1,1</i> - дотаційний рівень залишився без змін
III категорія суб'єктів міжбюджетних відносин
Індекс податкоспроможності <i>менше 0,9</i> (3 обласні бюджети, 39 бюджетів міст обласного значення і 25 районних), базова дотація дорівнюватиме 80% до забезпечення досягнення рівня 0,9

Джерело: узагальнено з джерелом [8].

Таблиця 5. Перелік показників оцінки ефективного використання коштів у бюджетному процесі*

Показник результативності	Сутність показника
показники витрат	показники, що визначають обсяги та структуру ресурсів, які забезпечують виконання бюджетної програми та характеризують структуру витрат цієї програми
показники продукту використовуються для оцінки досягнення поставленої мети	Показниками продукту є, зокрема, обсяг виробленої продукції, наданих послуг чи виконаних робіт на виконання бюджетної програми, кількість користувачів товарів (робіт, послуг) тощо
показники ефективності	залежно від завдань, виконання яких забезпечує реалізацію бюджетної програми, можуть визначатися як витрати ресурсів на одиницю показника продукту (економія), відношення максимальної кількості вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг) до визначеного обсягу фінансових ресурсів (продуктивність), досягнення визначеного результату (результативність)
показники якості створеного продукту за рахунок коштів бюджетної програми	є сукупністю властивостей, які характеризують досягнуті результати якості створеного продукту, що задовольняють споживача відповідно до їх призначення, та відображають послаблення негативних чи посилення позитивних тенденцій у наданні послуг (вироблених товарів, виконанні робіт) споживачам за рахунок коштів бюджетної програми
<i>Показники впливу результатів виконання бюджетної програми на задоволення соціальних потреб мешканців адміністративної території**</i>	<i>Соціальний ефект на окремо взятій адміністративній території (область, район, громада) від направлення бюджетних коштів за цільовою програмою. Визначається за результатами анкетування, дослідження, спостереження, опитування. Результатом соціального ефекту від бюджетної програми варто вважати зміну бюджетів домогосподарств залежно від співвідношення рівня споживання до заощадження, зростання кількості дітей у сім'ях, підвищення освітнього рівня населення, рівень задоволеності соціальним статусом або фінансовим становищем</i>

Примітка*узагальнено на основі джерела [10, с. 34—35; 11].

**авторська пропозиція.

Нововведення децентралізації заключається також в тому, що кошти субвенцій, що залишаються невикористаними на кінець бюджетного року, не повертаються до державного бюджету і можуть використовуватися для модернізації матеріальної і технічної бази установ медицини і освіти.

У ситуації, коли при плануванні обсягів субвенції не було враховано певні сума коштів, фінансування їх дефіциту здійснюється із резервного фонду у розмірі до 1% визначеної суми субвенцій. Така технологія вирішення цього питання, на думку автора, має позитивний характер в частині того, що тепер профільні міністерства будуть відповідати за своєчасну виплату заробітної плати підлеглих установ.

Слід також зазначити, що в місцевих бюджетах можуть виникати дисбаланси через надання державою податкових пільг суб'єктам господарювання, які сплачують податки до місцевого бюджету і, останні, не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів. Недостачу коштів у місцевих бюджетах компенсують додатковими дотаціями з державного бюджету [9].

Також варто зазначити, що до заходів децентралізації відноситься і використання програмно-цільового методу у бюджетному процесі місцевих органів самоврядування. При плануванні місцевих бюджетів на 2017 рік було застосовано цей метод.

Останній базується на методі управління бюджетними коштами для досягнення кількісних і якісних результатів використання бюджетних ресурсів. Нині застосовується чотири групи показників оцінки ефективного використання бюджетних коштів (табл. 5).

Результати програмно-цільового методу не говорять на користь його широкого впровадження. Це пов'язано не з відсутністю ефективності застосування цього методу, а з чинниками, які негативно впливають на кінцеві результати використання бюджетних коштів через цільові програми (низький рівень інформаційного, кадрового продукту). Для виправлення такого стану варто скористатися досвідом Польщі, уряд якої у свій час (в період її вступу до ЄС) запровадив на районних рівнях

діяльність Стратегічних Агенцій, які виконували роль консультаційних пунктів з розробки і супроводу проєктів, у яких частина коштів була задіяна з державного і місцевого бюджетів [12, с. 348—364].

Не виконання визначених напрямів знівелювання проблем управління системою державних фінансів тільки їх поглибить і створює ще більший рівень дисбалансу останніх, що призводить до макроекономічної нестабільності.

Уникнути цих ризиків можливо і завдяки реформуванню податкової політики, що вже частково (за останні 15 років) і було здійснено в частині зменшення податкового тягаря: зменшення ставок на ПДВ, податку на прибуток підприємств, податку на доходи фізичних осіб, відрахувань до соціальних фондів з фонду заробітної плати. Поряд з цим, було впроваджено певні новації в адміністрування податків: збільшено норми амортизаційних відрахувань; надання можливості всім господарюючим суб'єктам переносити суми збитків на послідовні податкові періоди. Також збільшення прав для віднесення на валові витрати: страхові резерви, що сформувалися банківськими і небанківськими фінансовими установами, збільшення на гарантійний ремонт нормативів витрат; суми грошових коштів, що добровільно перераховуються підприємницькими структурами для потреб неприбуткових підприємств, закладам науки та культури, збільшення обсягів витрат на основні фонди; 50% витрат на ПММ для легкових автомобілей.

Це в певній мірі знизило загрози для макроекономічної стабільності в Україні. Від спроможності уряду зменшити їх гостроту залежатиме й динаміка економічного зростання у середньостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Запропоновано перелік показників оцінки ефективного використання коштів в бюджетному процесі доповнити показником впливу результатів виконання бюджет-

ної програми на задоволення соціальних потреб мешканців адміністративної території, результати якого свідчать про соціальний ефект на окремо взятій адміністративній території (область, район, громада) від направлення бюджетних коштів за цільової програмою. Визначається за результатами анкетування, дослідження, спостереження, опитування. Також варто зазначити, що результатом соціального ефекту від бюджетної програми варто вважати зміну бюджетів домогосподарств залежно від співвідношення рівня споживання до заощадження, зростання кількості дітей у сім'ях, підвищення освітнього рівня населення, рівень задоволеності соціальним статусом або фінансовим становищем.

Література:

1. Боргова стійкість як стратегічний напрям підвищення рівня фінансової безпеки. — К.: НІСД, 2016. — 50 с.
2. Програма економічних реформ "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава". Документ 128/2013, чинний, поточна редакція — прийняття від 12.03.2013 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.president.gov.ua/./Programa_reform
3. Директиви 2004/18/ЄС і 89/668/ЄС і 89/668/ЄС [Електронний ресурс]. — Режим доступу: europeanlawgroup.com.ua/storage/npa/zakup/ES/18.pdf
4. Субвенції: гра за новими правилами [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://buhgalter.com.ua/articles/byudzhetniy-proces/subventsiyi-gra-za-novimi-pravilami/>
5. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50—51, ст. 572 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
6. Письменний В.В. Нові можливості органів місцевого самоврядування у формуванні бюджетних доходів // Розвиток регіонів та громад в умовах адміністративно-територіальної реформи: перспективи та загрози: Міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль. — Вишнівець. — Тернопіль: Вид-во "Крок". — С. 234—237.
7. Пріоритети реформування та напрями перспективного розвитку міжбюджетних відносин в умовах бюджетної децентралізації в Україні. — К.: НІСД, 2015. — 80 с.
8. Механізми децентралізації [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/7426>
9. Бюджетний кодекс України. Ст. 103 Додаткова дотація на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, внаслідок наданих державною податкових пільг [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.e-reading.club/chapter.php/1002290/171/Byudzhetniy_Kodeks_Ukraini.html
10. Планування місцевих бюджетів на основі програмно-цільового методу: Навчальний посібник / Під заг. ред. І.Ф. Щербини; ІБСЕД, Проект "Зміцнення місцевої фінансової ініціативи", USAID. — К., 2011. — 108 с.
11. Маркова С. Соціальний ефект інвестицій [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/Vest_Ek5-1-2010-PDF/032-37.pdf
12. Прокопенко Н.С. Податкові механізми регулювання економіки аграрного сектору: моногр. — К.: ІПК ДСЗУ, 2011. — 548 с.

References:

1. Borhova stijkist' iak stratehichnyj napriam pidvyschennia rivnia finansovo bezpeky [Debt stability as a strategic direction for raising the level of financial security], NISD, Kyiv, Ukraine.
 2. President of Ukraine (2013), "The Economic Reform Program "Prosperous society, a competitive economy, an effective state"", available at: www.president.gov.ua/./Programa_reform (Accessed 20 Aug 2017).
 3. EU (2004), "Directives 2004/18 / EC and 89/668 / EC and 89/668 / EC", available at: europeanlawgroup.com.ua/storage/npa/zakup/ES/18.pdf (Accessed 20 Aug 2017).
 4. buhgalter.com.ua (2015), "Subventions: A game based on new rules", available at: <https://buhgalter.com.ua/articles/byudzhetniy-proces/subventsiyi-gra-za-novimi-pravilami/> (Accessed 20 Aug 2017).
 5. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Budget Code of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (Accessed 30 Aug 2017).
 6. Pys'mennyj, V.V. (2015), "New possibilities of local self-government bodies in forming budget revenues", Rozvytok rehioniv ta hromad v umovakh administratyvnoterytorial'noi reformy: perspektyvy ta zahrozy: mizhnar. nauk.-prakt. konf. [Development of regions and communities in conditions of administrative-territorial reform: perspectives and threats: international scientific-practical conference], Krok, Ternopil', Ukraine, pp. 234—237.
 7. NISD (2015), Priorytety reformuvannia ta napriamy perspektyvnoho rozvytku mizhbiudzhetniykh vidnosyn v umovakh biudzhetnoi detsentralizatsii v Ukraini [Priorities for reforming and directions of long-term development of intergovernmental fiscal relations under conditions of budgetary decentralization in Ukraine], NISD, Kyiv, Ukraine.
 8. Hermanova, O. (2014), "Mechanisms of decentralization", DP "SVTs", vol. 33, available at: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/7426> (Accessed 20 Aug 2017).
 9. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Budget Code of Ukraine Art. 103 Additional grant for compensation of loss of income of local budgets, which is not taken into account in determining the amount of intergovernmental transfers, due to the provision of tax benefits to the state", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (Accessed 30 Aug 2017).
 10. Scherbyna, I.F. (2011), Planuvannia mistsevykh biudzhativ na osnovi prohramno-tsil'ovoho metodu [Planning of local budgets on the basis of the program-target method], USAID, Kyiv, Ukraine.
 11. Markova, S. (2010), "The social effect of investment", available at: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/Vest_Ek5-1-2010-PDF/032-37.pdf (Accessed 20 Aug 2017).
 12. Prokopenko, N.S. (2011), Podatkovi mekhanizmy rehuliuвання ekonomiky ahrarnoho sektoru [Tax mechanisms of regulation of the economy of the agrarian sector], IPK DSZU, Kyiv, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 01.09.2017 р.*